

Ne adjátok a császárnak, ami Istent illeti!

A 30-as év tavaszán vagyunk, Jeruzsálem szívében. Drámánk szereplői éles ellentétben állnak egymással. Itt vannak a szadduceusok, ama papi arisztokráciának a vezetői, akiket Jézus épp az imént állított pellengérré vitájuk során. Előttük áll a Galileai, aki nem láthat mást ezekben a papokban, mint hazaárulókat, akik kollaborálnak a pogány zsarnokkal, hogy szolgaságba hajtsák Izrael népét. Az udvar mindkét oldalán ott a templomrendőrség, annak besúgói és kémei, valamint a római légionáriusok, hogy ha kell, fegyveres erővel is kikényszerítsék a nyugalmat, a rendet és az alávetettséget.

Ebbe a zsidóságon belüli összeütközésbe vág bele mintegy ökölcsapásként az egyik besúgó ravasz kérdése: „Mester, megengedett-e számunkra, hogy adót fizessünk a császárnak, vagy sem?”

Vegyük észre a provokatív megfogalmazást! Hiszen megkerülhetetlen polgári kötelesség volt adót fizetni a császárnak, amint ezt minden jeruzsálemi gyerek tudta. Hiszen az úgynevezett fejadóról volt szó, amely – eltérően a telekadótól, a vámtól, valamint tizenegy más illetéktől és adótól – mindenki számára kötelező adó volt, s ily módon az ország gazdasági kifosztásának alapja, amit mindenki úgy élt meg, mint nyomasztó emlékeztetőt Izrael alávetettségre.

Lactantius honfitársai viselkedéséről ír: „A római adóbehajtók mindenhol megjelentek, és mindent forrongásba hoztak. A szántóföldeken minden egyes rögöt fölmértek, minden szőlőtőkét és gyümölcsfát megszámláltak, minden egyes állatot regisztráltak, és pontosan feljegyezték az emberek létszámát. A városokban összeterelték a városiakat és a falusiakat; a piacterek bedugultak a nyájszerűen felvonuló családoktól; mindenki megjelent rokonainak és gyerekeinek egész seregével; mindenütt hallani lehetett azoknak az ordítását, akiket kínzással és botütésekkel hallgattak ki. Kijátszották a fiaikat apjukkal szemben, az asszonyokat férjükkel szemben... Miután minden kipróbáltak, addig kínozták az adóköteleseket, amíg önmaguk ellen nem vallottak, és ha győzött a fájdalom, akkor olyan adóköteles vagyont jegyeztek fel, amely nem is létezett. Nem voltak tekintettel sem életkorra, sem egészségi állapotra”

Nos, erről van szó abban az álnok „fogós kérdésben”, amelynek abszurd iróniája szöveg szúr: „Megengedett-e szárazunkra [zsidók számára], hogy adót fizessünk a császárnak, vagy sem?”

A kérdés sokkal kevésbé lesz abszurd, ha visszafordítjuk az eredetijére. Hiszen a „megengedett” szócskának – amely a héberben egyértelműen a vallási törvényt idézi fel – az a célja, hogy Jézus negatív válaszát provokálja ki. Annál is inkább, mivel Lukács „sarc”-nak nevezi ezt az adót, s ebben ott cseng az a megszállás-politikaihangzás, amelyet ez a szó a római és zsidó fülekben keltett. Ezt a kérdést tették fel a Szent Városban a Szent Templom előtt – a pászka ünnepének idején, abban a vészterhes és megváltást szomjazó légkörben, amely formálisan lázadásért kiáltott.

Galileai Júdásról, aki néhány évvel korábban Rómával szembeni ellenállásra szólított fel Isten nevében. Izrael központi istenháza előtt állva igent mondhatott-e, vagy jóváhagyhatta-e most Jézus az istenkáromló alávetettséget?

Pontius Pilatus többek között azzal is kifejezte a zsidó hit iránti megvetését, hogy Júdeában, amely római provinciaként közvetlenül „a császárnak” adózott, provokatív érméket veretett, amelyek a császár képe révén ellentmondtak a Második Parancsolatnak. Mint ismeretes, a mózesi törvény tiltja emberek bármiféle képi ábrázolását, ahogyan efféle képmások birtoklását is.

Azt a csapdát tehát, amelyet a templom urainak kémei állítottak, nem lehetett megkerülni. Ha Jézus igent mond, akkor ez gyáva kollaboránsként leplezi le népe előtt, amely körös-körül az ajkán csüngés ezzel vége a tekintélyének. Mert az a zsidó, aki a Törvény ellenségeivel szövetezik, a nép árulója.

Ha Jézus nemet mond, akkor a rómaiak szemében frissen tetten ért lázadónak számít, aki törvényszegésre lázít – s ezzel jogilag és politikailag is vége van.

A kéme azonban nem számítottak Jézus talpraesettségével, ő ugyanis „felismerte álnokságukat, és így szólt hozzájuk: Mutassatok nekem egy dénárt” (Lk 20,23), avagy kicsit körülményesebben, de még világosabban Mk 12,15 szerint: „Hozzatok nekem egy dénárt, hogy megnézzem!”

A legutóbb idézett szavak egyértelműen feltételezik, hogy Jézus addig nem látott császári dénárt.

Természetesen a Tiberius-féle dénárról volt szó – a császári birodalom országszerte ismert kultikus jelképéről, illetve a római hatalomgyakorlók istenítésének legegységesebb ismertetőjéről. Ez a dénár a császár mellképét ábrázolta olimpiai meztelenségben, babérkoszorúval díszítve, ami isteni méltóságát jellemezte, és a hátoldalon ráadásul ez állt: Pontifex Maximus: [a bálványimádók főpapja]. Mindez háromszoros támadás volt a Biblia erkölce ellen.

A vajt fülűek számára ezzel már adott is volt a válasz, hiszen Jézus kérése nyomatékosan hangsúlyozza, hogy magának a galileai tanítónak nem volt dénárja, tehát nem mocskolta be magát a bálványpénzzel,

De nem mindenkinek volt olyan éles a hallása, hogy már most megértse: Jézus elvetette a dénár birtoklását, mint a bibliai törvény áthágását. Ezért kérdezte meg kérdezőit minden hallgató számára nyilvánvaló iróniával: „Kinek a képmása és felirata ez?” A „képmás” a Második Parancsolat kulcsszava: „Ne csinálj magadnak képmást

„Kinek a képmása ez?”, kérdezi tehát maró iróniával a Názáreti – és magyarázatul hozzáteszi még annak a feliratnak a kérdését, amely az imperátor istenkáromló bálványozásával az Igaz Isten kézzelfogható káromlásává tette a pénzérmét. Mintha nem tudná – ő, akinek egész életében római uralom alatt kellett élnie –, mit jelent a pénzérme fensége. Ezzel arra kényszeríti ellenfeleit, hogy immár válaszoljanak neki: „A császáré.”

Ez a válasz persze minden bibliahú zsidó szemében visszavonhatatlanul képmutatónak bélyegzi őket. Jézus most már teljes joggal vádolhatja őket: „Miért vizsgáztattok engem, ti képmutatók” (Mt 22,18)? Ez azt jelenti: „A császár pénzét elfogadjátok, anélkül hogy azt bűnnek tartanátok, de a császári adó megfizetését bűnné akarjátok tenni?! Micsoda képmutató kétkulacsosság!”

És most, hogy minden kétséget eloszlasson, Jézus harmadszor is válaszol – a nagyothallóknak: „Adjátok tehát vissza a császárnak, ami a császáré; és Istennek, ami Istené!”

A görög szövegben nem az áll, hogy „adjátok meg”, hanem – jó héberséggel – az, hogy „adjátok vissza”! Ez azt akarja jelenteni: „Adjátok vissza a pénzt verető császári úrnak az átkozott ezüstjét, amely a római jog értelmében az ő tulajdona!

Ne csak a császári adó megfizetésétől vonakodjatok, hanem tagadjátok meg azt is, hogy egyáltalán elfogadjátok a császár bibliaellenes pénzméit! A visszaadással tisztítjátok meg magatokat az ő bűnös pénzétől, hogy ismét megadhassátok Istennek, ami Istené: az ő egyedüli világkirályságának elismerését!” A pénzméivel, amely a császár képét hordozza, a császárnak tartoztok; önmagatokkal azonban, az emberrel, aki Isten képét hordozza, Istennek tartoztok – egyedül neki.

Jézus, akinek istenközelsége és istenszeretete oly határozottan áthatotta egész működését, Isten előtt említi meg a császárt.

A jelenetet bizonyára figyelmesen követő római légionáriusok számára Jézus válasza alighanem egészen „lojálisan” hangzott, hiszen Tiberius katonái számára a „császár” és „isten” fogalmak gyakorlatilag azonosak voltak,

Nem így a zsidók számára, akiknek Jézus szavai nyomán elkerülhetetlenül Dávid szavaira kellett gondolniuk: „Bizony tőled [Istentől] van minden, és csak azt adtuk neked, amit kezedből kaptunk” (1Krón 29,14) – valamint arra a rabbinikus magyarázatra, amely már akkoriban közmondássá vált: „Adj Istennek az övéből, mert hiszen te, és mindaz, ami a tiéd, az Ő tulajdona” (Abot, III,8)! Más szavakkal: Messze távol állva attól, hogy azt ajánlaná, vessék alá magukat a római imperializmusnak, Jézus arra szólítja fel kérdezőit, hogy kompromisszumok nélkül szakítsanak a fennálló politikai renddel.

Hogy a válasz befejező részében kell keresni a tulajdonképpeni poént, már abból is következik, hogy Jézus a nélkül fűzi hozzá mondásának második felét, hogy arra irányuló kérdést tettek volna fel neki. Hiszen senki sem kérdezte arról, mit kell megadni Istennek, vagy mit nem. Jézus számára viszont nem a hatalmi kérdésről van szó, hanem mindenekelőtt az Istennel szembeni engedelmességről, mert a földön minden Istennek van alárendelve, és ennek így is kell maradnia. Ugyanis mivel „senki sem képes két úrnak szolgálni” (Mt 6,24), ahogyan a Hegyi beszédben áll, konfliktus esetén Mammon császárnak feltétlenül ki kell térnie Isten elől.

Ezért az „Adjátok vissza Istennek, ami Istené” a Biblián iskolázott fülek számára felszólítás volt az Isten szentségeért és egyedüli „uralmáért” folytatott harcra, egészen a vértanúságig, ugyanis mivel az élet Istentől van, szükség esetén azt is vissza kell adnunk a Teremtőnek – ahogyan néhány nappal később maga Jézus is végbevitte ezt.